

KONCEPCJA EFEKTYWNOŚCI ZARZĄDZANIA FINANSAMI OSOBISTYMI

MARTA ZDANOWSKA

*Uniwersytet Szczeciński
Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług
71-004 Szczecin, ul. Cukrowa 8*

Słowa kluczowe: efektywność, finanse osobiste, zarządzanie finansami, budżet domowy

W dobie kryzysów finansowych, niewypłacalności i bankructwa gospodarstw domowych zarządzanie finansami osobistymi przyciąga coraz większą uwagę. W wielu krajach, m.in. w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych, przeprowadzono badania dotyczące czynników wpływających na efektywność zarządzania finansami osobistymi. Warto zatem zwrócić uwagę na istotę pojęcia efektywności zarządzania finansami osobistymi. Celem niniejszego artykułu jest analiza ujęć efektywności w odniesieniu do funkcjonowania gospodarstwa domowego oraz próba stworzenia koncepcji oceny efektywności zarządzania finansami osobistymi na podstawie dorobku naukowego z zakresu efektywności organizacyjnej. Artykuł składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy przedstawia podstawowe ujęcia istoty efektywności organizacji oraz propozycję interpretacji owych ujęć w odniesieniu do funkcjonowania gospodarstwa domowego. Drugi rozdział opisuje proces zarządzania finansami osobistymi i próbę zdefiniowania efektywności zarządzania finansami osobistymi. W kolejnym rozdziale następuje

opis czynników wpływających na ową efektywność. Końcowym efektem pracy, zaprezentowanym w ostatnim rozdziale, jest koncepcja oceny efektywności zarządzania finansami osobistymi oparta na wymiarach wielokryterialnej oceny efektywności organizacji M. Bielskiego.

1. WPROWADZENIE. POJĘCIE EFEKTYWNOŚCI W LITERATURZE

Efektywność jest często używanym pojęciem, pomimo niejednoznaczności owego terminu. Naukowcy od dawna próbują zdefiniować to zagadnienie w jak najodpowiedniejszy sposób, dlatego w literaturze można znaleźć różne podejścia do istoty efektywności oraz sposobu jej pomiaru.

Efektywność jest powszechnie rozumiana jako standard wydajności, charakteryzujący się osiąganiem wyznaczonych celów za pomocą minimum nakładów bądź wydatków. Efektywność jest zwykle definiowana jako współczynnik wyników do wkładów. Jednakże koncepcja efektywności ma znaczenie tylko wtedy, kiedy i produkty, i środki mierzone są w jednostkach wartościowych [9]. W szerokim znaczeniu wydajność to ekonomiczna miara efektywności, ukazująca wartość produkcji na jednostkę nakładów użytych do jej wytworzenia [13]. Powróćmy jednak do genezy terminu „efektywność”, czyli łacińskiego słowa „*efficio*”, co oznacza: wykonać, dokonać, dokończyć, sporządzić, zrobić [19]. W. Rybicki definiuje efektywność jako składową trzech cech: skuteczności, sprawności i istotności [20]. W literaturze „efektywność” czy „skuteczność” są często zamiennie wymieniane na równi z innymi pojęciami: „rentowność”, „sprawność”, „produktywność”, „korzystność”, „ekonomiczność”. Kategorie te definiowane są następująco [21]:

- sprawność – stopień, w jakim system wykorzystuje zasoby,
- rentowność (zyskowność) – stosunek zysku uzyskanego przez przedsiębiorcę do wielkości sprzedaży, zaangażowanego majątku lub kapitału własnego,
- produktywność – zależność między ilością produktów dostarczonych przez przedsiębiorstwo a ilością zasobów wejściowych zużytych do ich wytworzenia,

- *korzystność* – określa, w jakim stopniu wynik uzyskany przez podmiot działający przewyższa koszty poniesione w związku z tym działaniem,
- *ekonomiczność* – stosunek osiągniętego przez podmiot efektu do poniesionego w związku z jego osiągnięciem kosztu.

Wszystkie powyższe zagadnienia charakteryzują efektywność. Można powiedzieć, iż są wskaźnikami efektywności.

Interpretacja efektywności w oparciu o stosunek nakładów i efektów, związana z celami, znajduje w literaturze kilka ujęć [14]:

- celowościowe i systemowe,
- tradycyjne i holistyczne,
- ewolucyjnego modelu.

M. Bielski w swojej interpretacji efektywności wyróżnia dwa podejścia: celowościowe i systemowe. Podejście celowościowe opiera się na założeniu, że organizacje tworzone są po to, by realizowały określone cele. Ludzie, którzy je tworzą i którzy nimi kierują, postępują racjonalnie, tzn. w procesie podejmowania decyzji kierują się przyjętymi celami i zmierzają do ich realizacji przy możliwie małych nakładach [1]. Istotę efektywności ujmuje się tu w postaci triady: cele – efekty – nakłady, a ocenę efektywności przeprowadza się w dwóch etapach:

- etap I – określenie stopnia realizacji wyznaczonych celów,
- etap II – określenie stopnia wykorzystania posiadanych zasobów [16].

W podejściu systemowym ważną rolę odgrywa otoczenie organizacji oraz umiejętność organizacji do czerpania zasobów z tego otoczenia. Istotę efektywności odnosi się w tym ujęciu do triady: nakłady na wejściu do systemu – procesy transformacji – efekty na wyjściu z systemu. Ocena efektywności przebiega w dwóch etapach:

- etap I – określenie zdolności do pozyskiwania zasobów z otoczenia,
- etap II – określenie stopnia wykorzystania posiadanych zasobów [17].

W ujęciu tradycyjnym, reprezentowanym przez F.W. Taylora i F.L. Gilberta, efektywność oznacza obniżanie kosztów poprzez ograniczanie strat i marnotrawstwa materiałów, siły roboczej oraz doskonalenie technologii i lepsze wykorzystanie czasu pracy [15].

W ujęciu holistycznym, reprezentowanym przez H. Emersona, efektywność jest oparta na naturalnych zasadach. Osiągnięcie efektywności nie polega na wdrażaniu systemu efektywności, a raczej na ułożeniu struktury organizacyjnej w sposób, w którym efektywność osiągnana jest w sposób naturalny. W związku z tym najlepszym sposobem na osiągnięcie efektywności jest wyeliminowanie nieefektywności. Nieefektywność jak mówi Emerson, przychodzi w dwóch formach: istnieją nieefektywności w procesach i materiałach oraz nieefektywności w ludziach, społeczeństwach i nacjach [22]. Ostateczna subtelność filozofii Emersona to sławne „12 zasad efektywności”, które w skrócie prezentują się, jak następuje [4]:

1. Klarownie określone ideały: organizacja musi wiedzieć, jakie są jej cele, za czym stoi i jakie są jej relacje ze społeczeństwem.
2. Zdrowy rozsądek: organizacja musi być praktyczna w swoich metodach i przedsięwzięciach.
3. Kompetentne porady: organizacja powinna szukać mądrych rad, zwracając się do zewnętrznych ekspertów, jeżeli brakuje jej doświadczonych ludzi.
4. Dyscyplina: dyscyplina nie rozumiana jako dyscyplina w relacjach góra–dół, a raczej jako dyscyplina wewnętrzna; z pracownikami, którzy dobrowolnie i w gotowości działają w systemie.
5. Uczciwa umowa: pracownicy winni być traktowani uczciwie za każdym razem, aby zachęcić ich do udziału we wdrażaniu efektywności.
6. Godne zaufania, natychmiastowe i adekwatne zapiski: mierzenie w czasie jest ważne w określeniu, czy efektywność została osiągnięta.
7. Wysyłający: przepływ pracy musi być tak zaplanowany, że procesy przemieszczają się swobodnie.
8. Standardy i harmonogramy: ustalenie takowych jest fundamentalne w procesie osiągania efektywności.
9. Standaryzacja warunków: warunki miejsca pracy powinny być standaryzowane w nawiązaniu do naturalnych naukowych nakazów i powinny ewoluować, kiedy nowa wiedza staje się dostępna.

10. Standaryzacja operacji: tak samo, operacje powinny wiązać się z naukowymi zasadami, szczególnie w przypadku planowania i metod pracy.
11. Pisane instrukcje: wszystkie standardy powinny być przedstawiane w formie pisemnej do wglądu dla pracowników i brygadzistów; instrukcje te nie powinny dotyczyć tylko samych standardów, ale także metod ich wdrażania.
12. Nagroda za efektywność: jeżeli pracownicy osiągną efektywność, powinni być za to odpowiednio wynagrodzeni.

Ewolucyjny model pojęcia efektywność, prezentowany przez M. Holstein-Beck, składa się z 6 kategorii w ramach podejścia interdyscyplinarnego [10], [18]:

- wydajność (w ujęciu techniczno-ekonomicznym H. Emersona),
- kompetencyjność (w ujęciu organizacyjno-biurokratycznym M. Webera),
- sprawność (w ujęciu prakseologicznym T. Kotarbińskiego),
- funkcjonalność (w ujęciu humanistycznym R. Beckharda),
- komunikatywność (w ujęciu osobowościowym D.J. Lawlessa),
- moralność (w ujęciu behawioralnym K. Obuchowskiego i B.K. Scanlana).

Elementem łączącym wyróżnione przez M. Holstein-Beck kategorie jest aspekt ekologiczny efektywności, w ramach którego chodzi o zharmonizowanie natury i kultury, tj. tego, co stworzyła natura i tego, co stworzył człowiek.

Opisane ujęcia efektywności i definicje teoretyczne odnoszą się do przedsiębiorstwa. Czy można tak samo scharakteryzować efektywność w odniesieniu do funkcjonowania gospodarstwa domowego? Gospodarstwo domowe jest specyficznym organizmem, które posiada wiele cech wspólnych z przedsiębiorstwem, ale jest bardziej złożoną strukturą. Najczęściej, w przeciwieństwie do przedsiębiorstwa, nie jest nastawione na zysk, chociaż to on pozwala osiągać inne cele priorytetowe, takie jak: posiadanie własnego mieszkania/domu, kupno samochodu, posłanie dzieci do dobrej szkoły. W tabeli 1 znajdują się definicje efektywności w odniesieniu do funkcjonowania gospodarstwa domowego. Ujęcie celowościowe nasuwa nam następujące pytania:

- Czy członkowie gospodarstwa domowego podejmują racjonalne decyzje kierując się przyjętymi celami?
  - Czy osiągają swoje cele przy możliwie małych wydatkach?
- Ujęcie systemowe natomiast skupia uwagę na zasobach (finansowych, materialnych, ludzkich). Możemy się zastanawiać czy dane gospodarstwo w pełni wykorzystuje swoje zasoby, czy umiejętnie korzysta z zasobów otoczenia? Ujęcie tradycyjne zwraca uwagę na oszczędności, na ograniczanie strat i marnotrawstwa zakupionych produktów i usług (jedzenia, ubrań, wody, energii) oraz lepsze wykorzystanie swojego czasu i siły. Ujęcie holistyczne ujmuje efektywność jako efekt dobrego zarządzania gospodarstwem domowym, tzn. dostrzega potrzebę dobrego planowania, podziału pracy, analizowania wszystkich aspektów funkcjonowania gospodarstwa integralnie. Ujęcie ewolucyjnego modelu zwraca uwagę na aspekt ekologiczny. Każde ujęcie efektywności jest tak samo ważne, dlatego nie można badać efektywności w odniesieniu do konkretnego podejścia. Należy szukać rozwiązania łączącego wszystkie aspekty efektywności.

Tabela 1. Ujęcia efektywności gospodarstwa domowego

Ujęcie interpretacji efektywności	Definicja efektywności gospodarstwa domowego
Ujęcie celowościowe	Efektywność wyrażona jest przez realizację wyznaczonych celów przy możliwie najmniejszych poniesionych kosztach.
Ujęcie systemowe	Efektywność to zdolność gospodarstwa domowego do pokonywania niepewności płynących z otoczenia, a także do wykorzystywania warunków otoczenia w takim kierunku, aby sprzyjały one rozwojowi gospodarstwa domowego.
Ujęcie tradycyjne	Efektywność oznacza oszczędzanie – obniżenie kosztów (wydatków) poprzez ograniczenie strat i marnotrawstwa zasobów (materiałów, produktów, usług, czasu, siły), jakie posiada gospodarstwo domowe.
Ujęcie holistyczne	Efektywność osiągnięta jest poprzez dobre stosunki międzyludzkie, właściwy podział pracy pomiędzy członkami gospodarstwa domowego, a także planowanie i dbałość o wszystkie aspekty danego gospodarstwa (finanse, rozwój członków gospodarstwa, remonty nieruchomości itp.).
Ujęcie ewolucyjnego modelu	Efektywność osiągnięta jest na wielu płaszczyznach funkcjonowania gospodarstwa domowego. Jest to wydajne, kompetencyjne, sprawne, komunikatywne i moralne funkcjonowanie danego gospodarstwa domowego szanującego naturę.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [1], [4], [16], [18].

2. PROCES ZARZĄDZANIA FINANSAMI OSOBISTYMI

Finanse osobiste to nauka o zasobach osobistych i rodzinnych uważanych za istotne w osiągnięciu sukcesu finansowego. Dotyczy ona oszczędzania, wydawania, zabezpieczenia i inwestowania przez ludzi ich zasobów finansowych [6]. Nawiązując do powyższej definicji, możemy stwierdzić, iż dziedzina finansów osobistych jest bardzo obszerna i łączy w sobie wiele różnych dziedzin nauki, takich jak matematyka, analiza, psychologia, ekonomia itp.

Planowanie finansowe i planowanie kariery, budżetowanie, zarządzanie podatkami, zarządzanie gotówką, karty kredytowe, pożyczki i kredyty, podstawowe wydatki, zarządzanie ryzykiem, inwestycje, planowanie emerytury i planowanie zakupu nieruchomości to tylko niektóre z tematów, jakim poświęcone są finanse osobiste. Prawidłowe zrozumienie zagadnień z zakresu finansów osobistych zwiększa szansę na sukces, zarówno w sferze finansowej, jak i życiowej, która jest związana z finansami. Sukcesem takim może okazać się: ponoszenie mniejszych kosztów związanych z zaciągniętymi kredytami, zmniejszenie płaconych podatków, zakup samochodu lub nieruchomości po niższej cenie, zakup dobrego ubezpieczenia, wybór odpowiednich inwestycji, które przyniosą nam satysfakcję, niekoniecznie finansową. To tylko niektóre plusy wynikające z posiadania i wykorzystywania wiedzy z zakresu finansów osobistych.

Fundamentalnym problemem finansów osobistych jest zarządzanie nimi. Finanse każdej osoby, rodziny czy gospodarstwa domowego powinny być odpowiednio zarządzane. Proces zarządzania składa się z następujących elementów: planowanie, organizacja, przewodzenie, kontrolowanie. W literaturze zachodniej w odniesieniu do finansów osobistych używa się terminu planowanie zamiennie z pojęciem zarządzanie, na przykład przyjmuje się, iż planowanie finansów osobistych jest procesem zarządzania swoimi pieniędzmi w celu osiągnięcia osobistej ekonomicznej satysfakcji [11]. Prawdopodobnie wynika to z istotności planowania finansów, gdyż jest to pierwszy i najważniejszy krok w procesie zarządzania. Planowanie (zarządzanie) finansami osobistymi odnosi się do rozwoju i wdrożenia wszystkich, skoordynowanych planów w celu osiągnięcia

celów finansowych [8]. Na proces zarządzania finansami osobistymi składają się następujące czynności: zdefiniowanie celów finansowych, zbudowanie planów i strategii finansowej, wdrożenie tych planów i strategii, cykliczne budowanie budżetów domowych do monitorowania postępów, użycie zestawień finansowych, w tym budżetu, do ewaluacji wyników planów oraz podjęcie czynności korygujących, ponowne zdefiniowanie celów i planów uwzględniających osobiste okoliczności zmian [7].

Jedną z zalet planowania finansów osobistych jest wzrost efektywności w uzyskiwaniu, użytkowaniu oraz zabezpieczaniu zasobów finansowych, czyli wzrost efektywności życia. Zarządzanie finansami osobistymi jest długofalowym, złożonym procesem. W odniesieniu do tego procesu efektywność można traktować jako ilościową cechę działań, odzwierciedloną w relacji efektów użytkowych, uzyskanych w pewnym czasie i zmierzających do zaspokojenia potrzeb odbiorcy, oraz nakładów koniecznych do osiągnięcia tych efektów, poniesionych w pewnym czasie. Badanie efektywności w podejściu procesowym składa się co najmniej z dwóch elementów składowych: identyfikacji i wyodrębnienia działań, które będą przedmiotem oceny pod względem kryterium efektywności, oraz pomiaru składników efektywności, tj. efektów użytkowych oraz nakładów koniecznych do ich uzyskania, by na tej podstawie ustalić relację tych wielkości [3].

W celu badania efektywności zarządzania finansami osobistymi należy zatem zidentyfikować działania, których efektywność będziemy oceniać. W ramach zarządzania finansami osobistymi możemy wyróżnić m.in. następujące działania:

- planowanie finansowe,
- sporządzanie raportów i bilansów finansowych, takich jak budżet domowy,
- zarządzanie wydatkami (tu możemy wydzielić poddziałania ze względu na rodzaj wydatków),
- zarządzanie zakupami,
- zarządzanie kartami kredytowymi,
- zarządzanie kredytami i pożyczkami,
- zarządzanie inwestycjami,
- zarządzanie ubezpieczeniami,

– zarządzanie podatkami.

Każde z tych działań przejawia się w wielu czynnościach. Na efektywność zarządzania finansami osobistymi składają się efektywności każdego z działań. Dane gospodarstwo domowe może być efektywne w sferze zarządzania zakupami czy wydatkami, ale mieć problemy z efektywnym zarządzaniem produktami finansowymi.

Podsumowując, możemy wymienić kilka zasad efektywnego zarządzania finansami osobistymi:

1. Gospodarstwo domowe osiąga przyjęte cele finansowe przy możliwie najmniejszych wydatkach.
2. W celu powiększenia zasobów finansowych gospodarstwo domowe w pełni wykorzystuje zarówno te już dostępne zasoby finansowe, jak i inne zasoby.
3. Gospodarstwo domowe obniża wydatki poprzez ograniczanie strat i marnotrawstwa.
4. Gospodarstwo domowe podejmuje racjonalne decyzje finansowe, co przejawia się zarówno w rozsądnych zakupach codziennych, jak i decyzjach dotyczących nowych obciążeń finansowych – kredytów, pożyczek, miesięcznych rachunków telefonicznych, telewizyjnych itp.

3. CZYNNIKI WPLYWAJĄCE NA EFEKTYWNOŚĆ FINANSÓW OSOBISTYCH

Uwzględnienie specyficznych uwarunkowań oceny efektywności zarządzania finansami osobistymi odgrywa ważną rolę w badaniu finansów osobistych. Na codzienne decyzje finansowe wpływa wiele czynników, zaczynając od wieku czy rozmiaru gospodarstwa domowego, a kończąc na stopie odsetek czy inflacji. Możemy wyróżnić trzy główne elementy wpływające na zarządzanie finansami osobistymi: sytuacja życiowa, wartości osobiste i czynniki ekonomiczne [12].

Sytuacja życiowa (w tym również finansowa) jest zależna od wieku i liczby członków gospodarstwa domowego, statusu zatrudnienia poszczególnych członków, jak również od wielu wydarzeń, takich jak: skoń-

czenie studiów, ślub, narodziny czy adopcja dziecka, rozwój kariery, problemy zdrowotne, rozwód itp.

Kolejnym ważnym elementem są wartości i postawy wyznawane przez daną osobę czy osoby. Wartości są fundamentalnymi wierzeniami na temat tego, co jest ważne w życiu. Co uważane jest za najważniejsze: rodzina, przyjaciele, edukacja, wiara, sukces finansowy, zdrowie? Postawy to opinie i psychologiczne różnice pomiędzy ludźmi, które wpływają na ich decyzje. Czy dana osoba jest pesymistą, czy optymistą? Czy lubi mieć wszystko zaplanowane, czy żyć chwilą? W zależności od wartości i postaw reprezentowanych przez dane osoby ich plany finansowe, sposób zarządzania finansami osobistymi, a także efektywność tego zarządzania będą inne, gdyż inne czynniki będą je determinowały.

Ostatnią, lecz równie ważną, grupą są czynniki ekonomiczne. Do tej grupy należą m.in.: ceny produktów i usług, wielkość wydatków ogółu społeczeństwa, stopy procentowe, podaż pieniądza, bezrobocie, sytuacja na rynku nieruchomości, a także wzrost wynagrodzenia.

Czynniki warunkującymi efektywność zarządzania finansami osobistymi są również czynniki wpływające na decyzje podejmowane przez konsumenta, które można ująć w trzy grupy charakteryzujące [5]:

- profil demograficzno-ekonomiczny,
- profil społeczny (lub społeczno-kulturowy),
- profil psychologiczny.

W analizie profilu demograficzno-ekonomicznego ważne są takie elementy, jak: wiek, płeć, miejsce zamieszkania, status rodzinny, zawód, wykształcenie, dochody i wydatki. Do powyższego profilu można również zaliczyć uwarunkowania marketingowe, czyli cenę, produkt, reklamę i miejsce sprzedaży. Czynniki takie jak: kultura, warstwy społeczne, grupy odniesienia, liderzy opinii, fazy cyklu życia rodziny, budżet czasu zaliczamy do profilu społecznego. Natomiast dla profilu psychologicznego istotne są: osobowość, postawy i opinie, motywacje, dostrzegalne ryzyko, innowacyjność. Podziały te są zbliżone, zawierają czynniki demograficzne i ekonomiczne. Drugi podział zwraca uwagę na oddziaływanie społeczeństwa, otoczenia na zarządzanie finansami osobistymi. Analiza czynników wpływających na efektywność jest bardzo ważnym etapem w badaniu efektywności zarządzania finansami osobistymi. Możemy się

z niej dowiedzieć, dlaczego jedno gospodarstwo domowe jest efektywne, a drugie nie.

4. KONCEPCJA OCENY EFEKTYWNOŚCI ZARZĄDZANIA FINANSAMI OSOBISTYMI

Efektywność gospodarstwa domowego, podobnie jak efektywność przedsiębiorstwa, jest zjawiskiem wielowymiarowym. Omówione ujęcia efektywności ukazują różne jej aspekty, które należy analizować wspólnie, zwracając uwagę na całościowe badanie efektywności. Ocena efektywności zarządzania finansami osobistymi wymaga zatem doboru różnych kryteriów oceny właściwych dla danego gospodarstwa domowego. Zbiór ten powinien zawierać kryteria dotyczące elementów zarządzania finansami osobistymi, jak również ogólnego funkcjonowania gospodarstwa domowego, na które wpływa zarządzanie finansami. Dla oceny efektywności zarządzania finansami osobistymi ważna jest również analiza czynników omówionych w poprzednim rozdziale.

Dla potrzeb sformułowania koncepcji wielokryterialnej oceny efektywności zarządzania finansami osobistymi autor proponuje analizę efektywności w następujących wymiarach [2]:

- ekonomicznym,
- prakseologicznym,
- behawioralnym,
- społecznym,
- systemowym.

Wymiar ekonomiczny obejmuje kryteria wyrażające relację między efektami a nakładami, analizuje sytuację finansową danego gospodarstwa domowego. Wymiar prakseologiczny sprowadza się do oceny gospodarstwa domowego z punktu widzenia stopnia realizacji założonych celów. Wymiar behawioralny wyraża poziom zadowolenia finansowego oraz zaspokojenia indywidualnych potrzeb członków gospodarstwa domowego. Wymiar społeczny odnosi się do relacji gospodarstwa domowego z otoczeniem. Wymiar systemowy wyraża zdolność gospodarstwa domowego

do pokonywania niepewności płynących z otoczenia, czyli adaptacji oraz osiągania celów takich jak: przetrwanie i rozwój.

W tabeli 2 znajduje się zbiór proponowanych kryteriów oceny efektywności zarządzania finansami osobistymi. Dla każdego wymiaru efektywności wymieniono podstawowe kryteria oceny, a następnie zaprezentowano przykładowe wskaźniki tych kryteriów. Koncepcja może być rozbudowywana poprzez dodawanie nowych wymiarów, kryteriów oraz wskaźników.

Tabela 2. Koncepcja oceny efektywności zarządzania finansami osobistymi

Wymiar efektywności zarządzania finansami osobistymi	Kryteria efektywności zarządzania finansami osobistymi	Przykładowe wskaźniki kryteriów efektywności zarządzania finansami osobistymi
Wymiar ekonomiczny	rentowność	<ul style="list-style-type: none"> - wysokość wydatków; - wysokość wydatków na osobę; - stosunek wydatków do dochodu; - stosunek wydatków stałych do wydatków ogółem; - wielkość zadłużenia; - stosunek zadłużenia do wartości majątku; - stosunek zadłużeń miesięcznych do dochodu miesięcznego;
	produktywność, wydajność	<ul style="list-style-type: none"> - wysokość dochodu; - wysokość dochodu na osobę; - wysokość oszczędności; - wysokość oszczędności na osobę;
	zyskowność	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost wartości majątku;
Wymiar prakseologiczny	realizacja założonych celów finansowych	<ul style="list-style-type: none"> - stopień realizacji celów finansowych; - wysokość wydatków na realizację celów finansowych; - wysokość kosztów realizacji celów finansowych;
Wymiar behawioralny	morale	<ul style="list-style-type: none"> - poczucie bezpieczeństwa; - satysfakcja finansowa poszczególnych członków gospodarstwa domowego;
	atmosfera	<ul style="list-style-type: none"> - stosunki międzyludzkie; - ilość konfliktów na tle finansowym; - zachowanie członków gospodarstwa domowego zgodne z przyjętymi celami finansowymi;

Wymiar społeczny	odbiór społeczny	<ul style="list-style-type: none"> - powszechne zaufanie do członków gospodarstwa domowego; - regulowanie zobowiązań finansowych w terminie; - udzielanie pomocy finansowej osobom w potrzebie; - wielkość wydatków na ekologię;
	wsparcie z zewnątrz	<ul style="list-style-type: none"> - zależność finansowa; - wielkość zasiłków, stypendiów socjalnych itp.; - wielkość pożyczek od rodziny, znajomych;
Wymiar systemowy	rozwój	<ul style="list-style-type: none"> - wartość inwestycji; - liczba członków gospodarstwa domowego podnoszących swoje kwalifikacje; - wartość wydatków na edukację/rozwój członków gospodarstwa domowego;
	adaptacja	<ul style="list-style-type: none"> - obniżenie wydatków zmiennych; - obniżenie wydatków stałych; - zakup nowej technologii w celu zmniejszenia wydatków (np. na energię); - wysokość funduszy na „czarną godzinę”;
	przetrwanie	<ul style="list-style-type: none"> - bilans finansowy gospodarstwa domowego; - stopień podatności na ubóstwo; - stopień niewypłacalności, bankructwa.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [2].

5. PODSUMOWANIE

Zarządzanie finansami osobistymi ma wiele cech wspólnych z zarządzaniem finansami przedsiębiorstwa, z tego też powodu osiągnięcia naukowe dotyczące koncepcji efektywności organizacji można z powodzeniem przełożyć na koncepcję efektywności gospodarstwa domowego. Każde z ujęć efektywności – celowościowe, systemowe, tradycyjne, holistyczne i ewolucyjnego modelu – wskazuje na istotne cechy owego zjawiska w funkcjonowaniu gospodarstwa domowego. Efektywność jest zjawiskiem niezwykle złożonym, dlatego jego ocena nie może być jednokierunkowa. Badanie efektywności zarządzania finansami osobistymi powinno składać się z trzech etapów. Pierwszy etap obejmuje analizę efektywności w odniesieniu do poszczególnych działań zarządzania finansami osobistymi, takich jak: zarządzanie kredytami, zarządzanie wydatkami, planowanie finansowe.

Drugi etap to analiza czynników wpływających na efektywność zarządzania finansami osobistymi. Końcowym etapem jest ocena poszczególnych wymiarów efektywności zarządzania finansami osobistymi. Gospodarstwo domowe w jednych wymiarach/działaniach może osiągać efektywność, jednocześnie nie będąc efektywnym w innych. Występowanie tego zjawiska sugeruje istnienie współzależności o wielorakim charakterze, a także w przejrzysty sposób przedstawia efektywność jako koncepcję rozbudowaną, złożoną i wielowymiarową.

LITERATURA:

- [1] BIELSKI M., *Organizacje: istota, struktury, procesy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1992, s. 110.
- [2] BIELSKI M., *op. cit.*, s. 120-125.
- [3] CZAKON W., *Procesowe podejście do badania efektywności*, [w:] *Efektywność – rozważania nad istotą i pomiarem*, red. Dudycz T., Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej, nr 1060, AE, Wrocław 2005, s. 57-58.
- [4] EMERSON H., *The Twelve Principles of Efficiency*, The Engineering Magazine Co., New York 1913.
- [5] GARBARSKI L., *Zachowanie nabywców*, PWE, Warszawa 1998, s. 22.
- [6] GARMAN E.T., FORGUE R., *Personal Finance*, Houghton Mifflin Company, USA 2008, s. 4.
- [7] GITAN L.J., JOEHNK M.D., *Personal Financial Planning*, Thomas South-Western, USA 2005, s. 1-7.
- [8] HALLMAN G.V., ROSENBLOOM J.S., *Personal Financial Planning*, The McGraw – Hill Companies, New York 2003, s. 3.
- [9] HEYNE P., *The Economic Way of Thinking*, Third Edition, Science Research Associates, Inc., Chicago 1980.
- [10] HOLSTEIN-BECK M., *Być albo nie być menedżerem*, Infor Book, Warszawa 1997, s. 62.
- [11] KAPOOR J.R., DLABAY L.R., HUGHES R.J., *Personal Finance*, 9e, McGraw – Hill Higher Education, New York 2009, s. 2.

- [12] KAPOOR J.R., DLABAY L.R., HUGHES R.J., *op. cit.*, s. 11-13.
- [13] KENDRICK J.W., *Understanding Productivity: An Introduction to The Dynamics of Productivity Change*, John Hopkins, Baltimore 1977.
- [14] KISIELEWSKA M., KOZUŃ-CIEŚLAK G., *Pojęcie i pomiar efektywności – studia literaturowe*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 1152, Wrocław 2007, s. 297.
- [15] KISIELEWSKA M., KOZUŃ-CIEŚLAK G., *op. cit.*, s. 298.
- [16] OSBERT-POCIECHA G., *Próba konceptualizacji efektywności organizacji z wykorzystaniem mind-mappingu*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2006, t. VII, Zeszyt 1, s. 8.
- [17] OSBERT-POCIECHA G., *op. cit.*, s. 8-9.
- [18] OSBERT-POCIECHA G., *op. cit.*, s. 9.
- [19] RYBICKI W., *O wielostronności, relatywizmie i złożoności kategorii efektywności*, [w:] *Efektywność – rozważania nad istotą i pomiarem*, red. Dudycz T., Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej, nr 1060, AE, Wrocław 2005, s. 361.
- [20] RYBICKI W., *op. cit.*, s. 362.
- [21] TARKA P., *Wyznaczniki efektywności działalności gospodarczej*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwem*” 2010, nr 6, s. 13-14.
- [22] WITZEL M., *Fifty Key Figures in Management*, Routledge Taylor & Francis Group, London and New York 2003, s. 77 -78.

CONCEPT OF PERSONAL FINANCE MANAGEMENT EFFICIENCY

Article provides an analysis of efficiency approaches in relation to household proper functioning as well as proposition of concept of personal finance management efficiency evaluation, based on scientific achievements in the field of organizational efficiency. Each of approaches to efficiency – teleological, system, traditional, holistic and one of evolutionary model, indicates the essential features of this phenomenon in the functioning of the household. The concept of assessing the effectiveness of the management of personal finances is based on a multidimensional concept of assessing the effectiveness of organizations by M. Bielski.